

# СОДЕРЖАНІЕ ЛОГИКИ.

## ВВЕДЕНІЕ.

|                              | <i>Стр.</i> |
|------------------------------|-------------|
| Что такое мышленіе . . . . . | 1           |
| Пріемъ мышленія . . . . .    | 7           |
| Планъ сочиненія . . . . .    | 9           |

## ОТДѢЛЪ ПЕРВЫЙ.

### Глава первая.

#### Психологическія условія логическаго развитія.

##### *I. Ощущенія.*

|                                                              |    |
|--------------------------------------------------------------|----|
| Общій характеръ ощущенія . . . . .                           | 12 |
| Его значеніе для мышленія . . . . .                          | 13 |
| Объективный смыслъ ощущеній . . . . .                        | 14 |
| Постепенное развитіе наблюдательности чрезъ внѣшнія чувства. | 15 |

##### *II. Представленія.*

|                                                                                                     |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Психическіе факты, благодаря которымъ возможно наше развитіе:                                       |    |
| Значеніе памятованія, забвенія и воспроизведенія представленій.                                     | 17 |
| Значеніе факта, что мы не смѣшиваемъ представленій въ нѣчто среднее . . . . .                       | 19 |
| Значеніе факта, что имѣющіяся въ душѣ представленія возбуждаютъ ее къ произведенію новыхъ . . . . . | —  |

##### *III. Развитіе представленій.*

|                                                           |    |
|-----------------------------------------------------------|----|
| Конкретныя представленія . . . . .                        | 21 |
| Представленія обогащенныя рефлексивными чертами . . . . . | 22 |
| Общія представленія . . . . .                             | 31 |

##### *IV. Соединенія между представленіями.*

|                            |    |
|----------------------------|----|
| Законъ смежности . . . . . | 35 |
|----------------------------|----|

| II                                               | Стр. |
|--------------------------------------------------|------|
| Законъ послѣдовательности или преемства. . . . . | 36   |
| Законъ схода и контраста . . . . .               | 38   |

*Г. Отличіе души представляющей отъ логически мыслящей.*

|                                                         |    |
|---------------------------------------------------------|----|
| Сознательность мышленія. . . . .                        | 39 |
| Органическій характеръ его. . . . .                     | 41 |
| Значеніе механизма представленій для мышленія . . . . . | 43 |

## Глава вторая.

### Принципы мышленія.

#### *I. Принципъ тождества.*

|                                     |    |
|-------------------------------------|----|
| Смыслъ его. . . . .                 | 46 |
| Различныя толкованія его . . . . .  | 47 |
| Его значеніе для мышленія . . . . . | 49 |

#### *II. Принципъ противорѣчія.*

|                                                                   |    |
|-------------------------------------------------------------------|----|
| Понятіе о немъ . . . . .                                          | 51 |
| Виды противорѣчій. . . . .                                        | 52 |
| Происхожденіе ихъ . . . . .                                       | 54 |
| Условія, при которыхъ противорѣчіе запрещается закономъ . . . . . | 55 |
| Приложеніе принципа въ области мышленія . . . . .                 | 57 |

#### *III. Принципъ исключеннаго третьяго.*

|                                                                    |    |
|--------------------------------------------------------------------|----|
| Понятіе о немъ . . . . .                                           | 59 |
| Возраженія противъ него. . . . .                                   | —  |
| Приложеніе его въ мышленіи . . . . .                               | 63 |
| Формальный характеръ принциповъ мышленія . . . . .                 | 64 |
| Почему опускается законъ достаточнаго основанія . . . . .          | 65 |
| Нарушенія логическихъ законовъ и способъ ихъ дѣйствованія. . . . . | 66 |

## Глава третья.

|                                                          |    |
|----------------------------------------------------------|----|
| Языкъ животныхъ и языкъ человѣка . . . . .               | 68 |
| Значеніе языка для нашего развитія вообще . . . . .      | 71 |
| Вліяніе языка на раздѣльность и гибкость мысли . . . . . | —  |
| Вліяніе логической стороны языка на мышленіе. . . . .    | 73 |
| Возраженія и ихъ рѣшеніе . . . . .                       | 75 |

## ОТДѢЛЪ ВТОРОЙ.

## Элементарные логическіе приемы.

## Глава первая.

## Понятія.

|                                                            |    |
|------------------------------------------------------------|----|
| Опредѣленіе понятія . . . . .                              | 78 |
| Мыслии Милля и Бэна о понятіи . . . . .                    | 83 |
| Полное понятіе есть идеаль, къ которому науки стремятся. . | 85 |
| Образованіе понятій. Отвлеченіе . . . . .                  | 87 |
| Различіе понятій. . . . .                                  | 88 |
| Содержаніе и объемъ понятій . . . . .                      | 90 |
| Родовыи, видовыи, общія, частныя понятія . . . . .         | 91 |
| Subordinatio, subsumptio понятій. . . . .                  | 92 |
| Категоріи . . . . .                                        | 93 |

## Глава вторая.

## Приложеніе понятій въ наукѣ.

## I. Научная терминологія.

|                                                         |     |
|---------------------------------------------------------|-----|
| Значеніе терминовъ въ наукѣ . . . . .                   | 95  |
| Образованіе терминовъ:                                  | —   |
| Кому принадлежитъ право образованія терминовъ . . . . . | 98  |
| Избраніе словъ для терминовъ . . . . .                  | 99  |
| Способъ образованія ихъ . . . . .                       | 101 |
| Правила употребленія терминовъ . . . . .                | 103 |

## II. Опрежденіе.

|                                                        |     |
|--------------------------------------------------------|-----|
| Значеніе опредѣленій въ наукѣ . . . . .                | 105 |
| Номинальныи и реальныи опредѣленія . . . . .           | —   |
| Приемы опредѣленій: наглядный . . . . .                | 106 |
| Приемъ отвлеченія . . . . .                            | 107 |
| Приемъ построенія . . . . .                            | 109 |
| Приемъ исключенія . . . . .                            | 110 |
| Частныи и общія опредѣленія . . . . .                  | 111 |
| Смѣшеніе номинальныхъ опредѣленій съ реальными . . . . | 112 |

## III. Научная классификація.

|                                                            |     |
|------------------------------------------------------------|-----|
| Логическое описаніе или классификація признаковъ . . . . . | 113 |
| Правила логическихъ описаній . . . . .                     | 114 |

|                                                         |     |
|---------------------------------------------------------|-----|
| Класифікація понять . . . . .                           | 118 |
| Логическое дѣленіе, какъ пріемъ классифікаціи . . . . . | 119 |
| Правила дѣленія . . . . .                               | 120 |

## Глава третья.

### Сужденія.

|                                                                                                 |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Мнѣнія формальной и индуктивной школъ о сужденіяхъ . . . . .                                    | 122 |
| Опредѣленіе сужденій . . . . .                                                                  | 126 |
| Отличіе сужденій отъ опредѣленныхъ понятій и понятій вообще . . . . .                           | 129 |
| Источникъ содержанія сужденій . . . . .                                                         | 132 |
| Дѣленіе сужденій у Канта . . . . .                                                              | 133 |
| Роды и виды ихъ . . . . .                                                                       | 135 |
| Различеніе сужденій: 1) по характеру обозначенія предметовъ въ опредѣленномъ значеніи . . . . . | —   |
| 2) по обширности приложенія ихъ къ предметамъ . . . . .                                         | 139 |
| 3) по происхожденію „ „ „ . . . . .                                                             | 140 |
| 4) по составу „ „ „ . . . . .                                                                   | 142 |
| 5) по взаимному отношенію „ „ „ . . . . .                                                       | 145 |
| 6) по значенію „ „ „ . . . . .                                                                  | 147 |
| Разнообразіе смысла сужденій при неизмѣнности предложеній, въ которыхъ они выражаются . . . . . | 148 |
| Несовпаденіе сужденій съ предложеніями . . . . .                                                | 151 |

## Глава четвертая.

### Умозаключенія.

|                                                                   |     |
|-------------------------------------------------------------------|-----|
| Потребность въ пріемѣ умозаключенія . . . . .                     | 153 |
| Понятіе о немъ . . . . .                                          | —   |
| Роды умозаключеній . . . . .                                      | 154 |
| Непосредственные умозаключенія:                                   |     |
| 1) Превращеніе . . . . .                                          | 155 |
| 2) Противоположеніе . . . . .                                     | 157 |
| 3) Подчиненіе . . . . .                                           | 160 |
| 4) Синонимическое приравниваніе одного сужденія другому . . . . . | 167 |

### Силлогизмъ.

#### Силлогизмъ простой.

|                                                       |     |
|-------------------------------------------------------|-----|
| Содержаніе силлогизма . . . . .                       | 168 |
| Форма силлогизма: силлогистическія фигуры . . . . .   | 170 |
| Правила соединенія сужденій въ силлогизмахъ . . . . . | 172 |
| 1) Первая фигура силлогизма . . . . .                 | 174 |

|                                                                                       |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 2) Вторая фигура . . . . .                                                            | 179 |
| 3) Третья фигура . . . . .                                                            | 183 |
| 4) Четвертая фигура . . . . .                                                         | 186 |
| Разнообразие силлогизмовъ по различію сужденій, входящихъ<br>въ составъ ихъ . . . . . | 190 |
| Категорическій силлогизмъ.                                                            |     |
| Полный . . . . .                                                                      | —   |
| Сокращенный или энтимема . . . . .                                                    | 191 |
| Распространенный . . . . .                                                            | 192 |
| Условный силлогизмъ и его виды . . . . .                                              | 193 |
| Раздѣлительный силлогизмъ и его виды . . . . .                                        | 195 |
| Сложные силлогизмы.                                                                   |     |
| Сориты: категорическій и раздѣлительный . . . . .                                     | 196 |
| Неправильные силлогизмы . . . . .                                                     | 200 |
| Значеніе силлогизма . . . . .                                                         | 204 |

## ОТДѢЛЪ ТРЕТІЙ.

### Индукція.

#### Глава первая.

|                                                             |     |
|-------------------------------------------------------------|-----|
| Индукція Сократа, формальныхъ Логикъ . . . . .              | 210 |
| Различіе индукціи отъ дедукціи . . . . .                    | 211 |
| Въ какомъ отношеніи она разсматривается въ Логикѣ . . . . . | 217 |

#### Глава вторая.

##### Основаніе дедукціи.

|                                                     |     |
|-----------------------------------------------------|-----|
| Идея однообразнаго порядка въ природѣ . . . . .     | 219 |
| Законы природы . . . . .                            | 223 |
| Обширное и тѣсное значеніе закона природы . . . . . | 224 |
| Опредѣленіе закона . . . . .                        | 226 |

#### Глава третья.

##### Опытъ и наблюденіе.

|                                                         |     |
|---------------------------------------------------------|-----|
| Понятіе о наблюденіи и опытѣ . . . . .                  | 229 |
| Сравнительныя преимущества наблюденія и опыта . . . . . | 231 |
| Взаимныя отношенія опыта и наблюденія . . . . .         | 237 |
| Условія плодотворности опытовъ . . . . .                | 239 |

## Глава четвертая.

### Индуктивное исследование явлений. 243

#### *I. Изучение сосуществования явлений.*

|                                           |     |
|-------------------------------------------|-----|
| Предметъ индуктивнаго обобщенія . . . . . | 244 |
| Смыслъ такого изученія явленій . . . . .  | 245 |

#### *II. Изучение связи явлений.*

|                                                              |     |
|--------------------------------------------------------------|-----|
| Невозможность метафизическаго опредѣленія закона причинности | 248 |
| Эмпирическое его опредѣленіе . . . . .                       | 250 |
| Отрицательные выводы изъ закона причинности. . . . .         | 251 |
| Понятіе о причинѣ . . . . .                                  | 254 |

## Глава пятая.

### Индуктивные методы.

|                                                                       |     |
|-----------------------------------------------------------------------|-----|
| Методы изслѣдованія сложныхъ явленій. . . . .                         | 256 |
| Логическое основаніе методовъ. . . . .                                | 257 |
| Методъ согласія . . . . .                                             | 259 |
| Методъ различія . . . . .                                             | 261 |
| Методъ сопутствующихъ измѣненій . . . . .                             | 263 |
| Методъ остатковъ . . . . .                                            | 264 |
| Неприложимость индуктивныхъ методовъ въ нѣкоторыхъ случаяхъ . . . . . | 266 |
| Изслѣдованіе сложныхъ случаевъ . . . . .                              | 271 |

## Глава шестая.

### Индуктивные выводы.

|                                 |     |
|---------------------------------|-----|
| Первообразные законы. . . . .   | 273 |
| Эмпирическіе законы . . . . .   | 274 |
| Характеръ ихъ . . . . .         | 276 |
| Значеніе ихъ въ наукѣ . . . . . | 278 |

## Глава седьмая.

### Вспомогательные индуктивные приемы.

#### *I. Гипотеза.*

|                                          |     |
|------------------------------------------|-----|
| Понятіе о ней. . . . .                   | 279 |
| Употребленіе гипотезъ въ наукѣ . . . . . | 280 |

|                                    |     |
|------------------------------------|-----|
| Условія правильности ихъ . . . . . | 283 |
| Образованіе гипотезъ . . . . .     | 286 |
| Фикціи . . . . .                   | 287 |

## II. Приблизительныя обобщенія. 289

|                                           |     |
|-------------------------------------------|-----|
| Виды приблизительныхъ обобщеній . . . . . | —   |
| Значеніе ихъ . . . . .                    | 293 |

## III. Аналогіи

|                                     |     |
|-------------------------------------|-----|
| Аналогія простая . . . . .          | 294 |
| Аналогія распространенная . . . . . | 295 |
| Ошибки въ индукціи . . . . .        | 297 |

## ОТДѢЛЪ ЧЕТВЕРТЫЙ.

### Дедукція.

### Глава первая.

|                                              |                |
|----------------------------------------------|----------------|
| <del>Отличіе ея отъ индукціи . . . . .</del> | <del>304</del> |
| Понятіе о дедукціи . . . . .                 | 306            |
| Различныя виды ея . . . . .                  | 309            |

### Глава вторая.

#### Развитіе мыслей.

|                                        |     |
|----------------------------------------|-----|
| Методы развитія мыслей . . . . .       | 311 |
| Анализъ . . . . .                      | —   |
| Правила употребленія его . . . . .     | 314 |
| Синтезъ . . . . .                      | 316 |
| Правила употребленія синтеза . . . . . | 321 |

### Глава третья.

#### Доказательства.

|                          |     |
|--------------------------|-----|
| Понятіе о нихъ . . . . . | 323 |
|--------------------------|-----|

#### I. Основанія въ доказательствахъ

|                                                   |     |
|---------------------------------------------------|-----|
| Необходимость послѣднихъ основаній. . . . .       | 324 |
| Послѣднія основанія въ доказательствахъ . . . . . | 326 |
| Признаки аксіомъ . . . . .                        | 328 |

*II. Приемы доказательствъ.*

|                                                      |     |
|------------------------------------------------------|-----|
| Приемы прямыхъ доказательствъ . . . . .              | 331 |
| 1) Первый прогрессивный приемъ . . . . .             | —   |
| 2) Второй прогрессивный . . . . .                    | 333 |
| 3) Первый регрессивный . . . . .                     | —   |
| 4) Второй регрессивный . . . . .                     | 334 |
| Приемы непрямыхъ доказательствъ . . . . .            | 337 |
| 1) Прогрессивный приемъ . . . . .                    | —   |
| 2) Первый регрессивный приемъ . . . . .              | 339 |
| 3) Второй регрессивный приемъ . . . . .              | 340 |
| Сравнительная сила доказательныхъ приемовъ . . . . . | 341 |

*III. Различіе доказательствъ по формѣ.*

|                                                        |     |
|--------------------------------------------------------|-----|
| Коллективные и раздѣлительныя доказательства . . . . . | 343 |
|--------------------------------------------------------|-----|

*IV. Недостатки въ доказательствахъ.* 344**Глава четвертая.****Дедукція въ связи съ индукціей.**

|                                                     |     |
|-----------------------------------------------------|-----|
| Значеніе дедукціи для объясненія фактовъ . . . . .  | 346 |
| Значеніе дедукціи для объясненія законовъ . . . . . | 349 |

**Глава пятая.****Система.**

|                                  |     |
|----------------------------------|-----|
| Понятіе о системѣ . . . . .      | 353 |
| Форма системъ . . . . .          | 356 |
| Описательныя системы . . . . .   | 358 |
| Объяснительныя системы . . . . . | 359 |
| Идеальныя системы . . . . .      | 362 |

# СОДЕРЖАНІЕ

## П Р И Л О Ж Е Н І Й.

### I. Логика Аристотеля.

|                                                            | <i>Стр.</i> |
|------------------------------------------------------------|-------------|
| Состояніе логическихъ изслѣдованій до Аристотеля . . . . . | 1           |
| Сочиненія Аристотеля . . . . .                             | 5           |
| О категоріяхъ . . . . .                                    | 7           |
| Объ истолкованіи . . . . .                                 | 11          |
| Аналитика:                                                 |             |
| Первая книга первой аналитики . . . . .                    | 13          |
| Вторая книга . . . . .                                     | 18          |
| Первая книга второй аналитики . . . . .                    | 23          |
| Вторая книга . . . . .                                     | 27          |
| Топика:                                                    |             |
| Первая книга топики . . . . .                              | 31          |
| Вторая книга . . . . .                                     | 34          |
| Третья книга . . . . .                                     | 37          |
| Четвертая книга . . . . .                                  | 39          |
| Пятая книга . . . . .                                      | 41          |
| Шестая книга . . . . .                                     | 43          |
| Седьмая книга . . . . .                                    | 47          |
| Восьмая книга . . . . .                                    | —           |
| Сочиненіе о софистическихъ доказательствахъ . . . . .      | 53          |
| Судьбы Аристотелевской Логики въ Греческомъ мірѣ . . . . . | 59          |

### II. Схоластическая Логика.

|                                              |    |
|----------------------------------------------|----|
| Образованіе латинской терминологіи . . . . . | 67 |
| Марціанъ Капелла . . . . .                   | 68 |
| Бовцій и его сочиненія . . . . .             | 69 |
| Значеніе его для Логики . . . . .            | 73 |
| Вопросъ о значеніи родовъ и видовъ . . . . . | 77 |
| Росцелдинъ . . . . .                         | 81 |
| Анаельмъ Кентерберійскій . . . . .           | 84 |

|                                                            |     |
|------------------------------------------------------------|-----|
| Вильгельмъ изъ Шампо                                       | 85  |
| Бернаръ Шартскій . . . . .                                 | 86  |
| Абеларъ . . . . .                                          | 87  |
| Его мнѣніе о родахъ и видахъ . . . . .                     | 88  |
| Его Діалектика . . . . .                                   | 90  |
| Разнообразіе мнѣній объ universalia . . . . .              | 92  |
| Разпространеніе новыхъ переводовъ Органона . . . . .       | 94  |
| Томас Аквинатъ . . . . .                                   | 96  |
| Его мнѣнія объ universalia . . . . .                       | 98  |
| Его значеніе въ Логикѣ . . . . .                           | 99  |
| Византійское вліяніе: Михайлъ Пселлъ . . . . .             | 101 |
| Вильгельмъ Шервудъ и Петръ Испанецъ . . . . .              | 107 |
| Раймундъ Луллій . . . . .                                  | 119 |
| Перипатетическая Логика въ концѣ Среднихъ вѣковъ . . . . . | 135 |
| Школа Луллія . . . . .                                     | 168 |
| Петръ Рамусъ . . . . .                                     | 143 |
| Обзоръ судебъ схоластической Логики . . . . .              | 149 |

### III. Формальная Логика.

|                                                                         |     |
|-------------------------------------------------------------------------|-----|
| Происхожденіе формальной Логики изъ схоластической Діалектики . . . . . | 152 |
| Декартъ и его школа . . . . .                                           | 153 |
| La Logique . . . . .                                                    | 155 |
| Логика Вольфа . . . . .                                                 | 164 |
| Значеніе ея . . . . .                                                   | 175 |
| Кантъ и его школа . . . . .                                             | 177 |
| Гербартъ . . . . .                                                      | 186 |
| Дробишъ . . . . .                                                       | 188 |
| Заключеніе . . . . .                                                    | 191 |

### IV. Индуктивная Логика.

|                                       |     |
|---------------------------------------|-----|
| Баконъ и его сочиненія . . . . .      | 193 |
| Novum Organon . . . . .               |     |
| Первая книга его . . . . .            | 194 |
| Вторая книга . . . . .                | 201 |
| Планъ Логики въ Instauratio . . . . . | 208 |
| Значеніе Бакона . . . . .             | 212 |
| Ньютонъ . . . . .                     | 214 |
| Джонъ Гершель . . . . .               | 217 |
| Уевелль . . . . .                     | 224 |
| Джонъ Стюартъ Милль . . . . .         | 226 |
| Бэнъ . . . . .                        | 235 |